

Et hoc text. Ex operis servi, verbi gratia, si tutor sit, aut pictor, aut faber, atque ex hujusmodi aut simili opera alii praesulata aliquid paravit, mercedem scilicet operæ, l. 26. de usufr.

TEXTUS.

5 Idem placet *et de eo*, qui à vobis bona fide possidetur, sive is liber sit, sive alienus servus. Quod enim placuit de usufructuario, idem placet *et de bone fidei possessore*. Itaque quod extra istas duas causas acquiritur, id vel ad ipsum pertinet, si liber est, vel ad dominum, si servus est. Sed bonæ fidei possessor, quum usuciperit servum (quia eo modo dominus fit), ex omnibus causis per eum sibi acquirere potest. Fructuarios vero usucapere non potest: pri-
mum quia non possidet, sed ha-
bet jus utendi fruendi: deinde
quia scit, servum alienum esse.
Non solum autem proprietas per eos servos, in quibus usumfructum habetis, vel quos bona fide possidetis, aut per liberam personam, quæ bona fide vobis servit, vobis acquiritur, sed etiam possessio. Loquimur autem in utriusque persona secundum distinctionem, quam proxime exposuimus, id est, si quam possessionem ex re vestra, vel ex suis operis adepti fuerint.

COMMENTARIUS.

1 De iis, quos bona fide possidemus, idem jus est, quod de servis fructuariis, ut scilicet

qui bona fide alicui servit, sive servus alienus est, sive homo liber, quicquid ex re ejus, cui servit, acquirit, quicquid item ex operis suis, id acquirat ei, cui servit, & a quo bona fide possidetur, d. l. 10. §. 4. l. 19. de adq. rer. dom. Quod extra duas istas causas acquiritur, placet vel ad ipsum, qui bona fide possidetur, pertinere, si liber est, vel ad dominum, si servus est.

2 Sed bonæ fidei possessor, quum usuciperit). Bonæ fidei possessor usucapione servi perfecta, quaunque ex causa per servum acquirit: quia usucapio pleno jure dominum eum facit. Hoc ad hominem liberum bona fide posses-
sum non pertinet: quippe cuius nulla usucapio est.

3 Fructarius usucapere non potest *etc.*). Ait cum Cajo in d. l. 10. §. ult. de adq. rer. dom. usufructuarium usucapere non posse⁽¹⁾; idque dupli de causa, tum quia non possidet, tum propter malam fidem, quia scit, servum alienum esse. Horum autem vel alterutrum satis est ad impedien-
dam usucaptionem: utpote quæ nec sine possessione, nec sine bona fide possessoris putantis rem suam esse, procedere potest, ut demonstratum *supr. tit. de usucap.* Et de scientia quidem fructuarii res certa est: neque enim ignorare potest, se earum rerum, quarum usumfructum habet, dominum non esse. Quin ipse alium dominum agnoscit, cum se fructuarium profitetur.

(1) L. 5. tit. 30. Part. 3. vers. Pero aquellos.

gantur, l. 3. §. 13. de vi *et de vi arm. l. ult.* uti possid. De quo pluri-
bus agere hoc loco non licet.

TEXTUS.

De reliquis personis.

6 Ex his itaque appetat, per liberos homines, quos neque vestro juri subjectos habetis, neque bona fide possidetis: item per alienos servos, in quibus neque usumfructum habetis, neque possessionem justam, nulla ex causa vobis acquiri posse. Et hoc est, quod dicuntur, per extraneum personam nihil acquiri posse, excepto eo, quod per liberam personam (veluti per procuratorem) placet, non solum scientibus, sed *et* ignorantibus vobis acquiri possessionem, secundam Divi Severi constitutio-
nem: *et per hanc possessionem es-
tiam dominium, si dominus fuerit,
qui tradidit: vel usucaptionem,
aut longi temporis præscriptionem,*
si dominus non sit.

COMMENTARIUS.

1 Concludit ab enumeratio-
ne personarum, per quas acqui-
ri hue usque docuit, quasi ab
enumeratione partium, per ex-
traneam personam nihil nobis
acquiri posse. Sed causa excipi-
tur possessionis.

2 Nihil acquiri posse). Quas exceptions hæc regula habeat in obligeatione per extraneum acqui-
renda, videbimus in §. 4. infra
de inut. stip.

(1) D. l. 5. tit. 30. P. 3.

3 Excepto eo, quod per liberam personam placet acquiri possessionem). Excipit possessionem, quam placuit per quemlibet nobis acquiri, qui eam nostro nomine apprehenderit, id est, hoc animo, ut velit nostro nomine possidere, l. 1. C. hoc tit. l. 1. C. de adq. poss. (1). Qui locus etiam rationem suggerit, cur in possessione acquirenda singulariter hoc receptum sit; nimirum quia possessio acquiritur actu naturali & corporali rei apprehensione, in quo facilius alteri operari navare, & ministerium praestare possumus, quam in iis, quae civiliter acquiruntur citra ius modi actum, puta stipulando aut contrahendo, relictumve agnoscendo; & tamen hoc ipsum, ut per liberam personam possessio nobis queratur, necessarium hoc consequens fuit, ut & dominium quereretur per possessionem prius quæsitam; si ea a rei dominio transferendi dominii causa tradita esset. Fieri enim non potest, quin is, qui rem ex justa causa, hoc est, idonea ad transferendum dominium, traditam a domino possidere coepit, dominus ejus rei statim efficiatur.

7 Vel usucaptionem). Id est, usucapiendi occasionem. Hoc enim perpetuum est, ut quo casu dominium statim acquiritur, si dominus sit, qui tradit dominii transferendi causa, eo casu acquiratur jus usucaptionis, si dominus non sit. Praetermissa autem hoc loco a Triboniano est insignis inter hos casus differentia. Nam si is, qui procuratori meo rem meo nomine tradidit, dominus fuit, etiam ignorantis mihi dominium acquiritur, l. 13. de adq. rer. dom. si non fuit dominus, usucapiendi conditio mihi non queritur, nisi postquam scientia mea intervenerit, l. 1. C. de adq. poss. l. 47. de usurp. V. usucap.

(1) L. 3. l. 6. tit. 30. P. 5.

dat: quandocunque autem hoc fit, nostra sit voluntate, qui ut apprehenderet mandavimus.

5 Et per possessionem dominium). Ut possessio nobis per procuratorem acquiritur, sic & per possessionem dominium, si incipiat ab eo, qui dominus fuit, & dominium in nos transferre voluit, l. 20. §. ult. de adq. rer. dom. Etenim admisso eo, ut per liberam personam possessio nobis queratur, necessarium hoc consequens fuit, ut & dominium quereretur per possessionem prius quæsitam; si ea a rei dominio transferendi dominii causa tradita esset. Fieri enim non potest, quin is, qui rem ex justa causa, hoc est, idonea ad transferendum dominium, traditam a domino possidere coepit, dominus ejus rei statim efficiatur.

7 Vel usucaptionem). Id est, usucapiendi occasionem. Hoc enim perpetuum est, ut quo casu dominium statim acquiritur, si dominus sit, qui tradit dominii transferendi causa, eo casu acquiratur jus usucaptionis, si dominus non sit. Praetermissa autem hoc loco a Triboniano est insignis inter hos casus differentia. Nam si is, qui procuratori meo rem meo nomine tradidit, dominus fuit, etiam ignorantis mihi dominium acquiritur, l. 13. de adq. rer. dom. si non fuit dominus, usucapiendi conditio mihi non queritur, nisi postquam scientia mea intervenerit, l. 1. C. de adq. poss. l. 47. de usurp. V. usucap.

Hoc ideo, qui cum, quem usucapere volumus, non sufficit possidere, nisi & posideat bona fide, quam nemo dixerit eum habere, qui se possidere ignorat. Excipit tamen causam peculiarem, in rebus enim peculiaribus receptum est, ut etiam ignorantibus usucapiamus, d. l. 47. ut monuimus, supr. §. 3. hoc tit.

7 In Hispania, etiam obli-
gatio per procuratorem acquiri
potest, l. 11. tit. 1. lib. 10. Nov.
Recop. licet aliud jure veteri
obtinebat ex l. 7. tit. 11. P. 5.

TEXTUS.

Transitio.

7 Hactenus tantisper admonuisse sufficiat, quemadmodum singulæ res vobis acquirantur: nam legatorum jus, quo et ipso singulæ res vobis acquiruntur: item fideicommissorum, ubi singulæ res vobis relinquuntur, opportunius inferiore loco referemus. Videamus itaque nunc, quibus modis per universitatem res vobis acquirantur. Si cui ergo hæredes facti sitis, sive cuius bonorum possessionem petieritis, vel si quem adrogavaritis, vel si cuius bona libertatum conservandarum causa vobis addicta fuerint; ejus res omnes ad vos transirent. At prius de hæreditatibus despiciamus, quarum duples conditio est: nam vel ex testamento, vel ab intestato ad vos pertinent, exequatur, quod lex methodi videbatur exigere, sed par-

spiciamus, quæ ex testamento vobis obveniunt; qua in re necessarium est, initium de testamentis ordinandis exponere.

COMMENTARIUS.

1 Expositis modis, quibus jure civili acquiruntur res singulæ, transit Imperator ad eos modos, quibus eodem jure acquiruntur universæ, sive quibus acquirimus per universitatem. Hic autem spectandi modi ipsi & causæ acquirendi, non universitas acquisitionis, nam & legari & donari bonorum universitas potest, l. 26. §. 2. de legat. 1. l. 8. C. de revoc. donat. (1), potest & vendi, tot. tit. de hæred. ven. Sed tituli hi nihilominus natura singulares sunt, hoc est, comparati duntaxat ad acquirendum res singulas: & ideo nec idem jus in universum acquirendi tribuunt, quod verbi causa hæreditas, idque certatur in actionibus directis tam activis, quam pasivis, quæ per modos singulares non transeunt. Modi ipsi acquirendi soli universales sunt natura sua, ad quos nunc se princeps confert.

2 Legatorum jus, item fideicom. opportunius inferiore loco). Occupat & tacite removet, quod objicit poterat de perturbatione ordinis, quod scilicet in disputacione de acquisitione juris civilis rerum singularium non omnes acquirendi modos, qui eo pertinent, exequatur, quod lex methodi videbatur exigere, sed par-

(1) Arg. l. 4. 5. & 8. tit. 6. lib. 10. Nov. Recop.

te eorum præterita, ad aliud genus intempestive transeat: nam legata & fideicomissa non minus ad prius istud genus acquisitionis pertinere, quam usucaptionem & donationem. Id ergo se non ignorare significat, & consulto tractationem de legatis & fideicomissis in alium locum rejecisse, eumque, qui longe sit opportuñor: nam originem eorum, causam communem & extitum flagitare omoino, ut de iis deum tractetur cognito jure testamentorum, *infra. de legat. in pr. cum testamento relinquantur.*

3 *Per universitatem*). Transit ergo Imperator ad modos acquirendi universales, seu per universitatem, hoc est, quibus universim & una acquisitione acquisimus bona alicujus omaia, res omnes, et jus universum alterius, non separati res singulas. Ita enim paulo post: *Si cui ergo hæredes facti sitis v. ejus res omnes ad vos transeunt,* & Caius lib. 2. tit. 2. in pr. *Per universitatem*, ait, *hoc est, simul omnia bona acquirimus hæreditate, fac. l. 62. de div. reg. jur.* Et quemadmodum actiones, quibus bonorum universitatem petimus ex objecto appellamus universales, qualis est petitio hæreditatis; quibus res singulas, qualis est rei vindicatio, singulares aut speciales, l. 1. l. 73. *de rei vind. l. 15. C. de transact.* ita & titulos, qui pertinent ad acquirendum per universitatem, id est, res alicujus universas, universales; qui ad res singulas, singulares dicimus. In summa universitas non

est causa sive titulus, neque etiam modus acquirendi, sed illud ipsum quod acquiritur, veluti hæreditas, quam sibi delatam acquirit hæres adeundo, §. ult. *infra. de hær. qual.*

4 *Sic cui ergo hæredes facti v. c.* Olim modi, quibus per universitatem aquiritur, complures erant. Septem enumerat D. Anton. Contius lib. 1. disp. cap. 12. Ex quibus antiquati, successio per bonorum debitoris venditionem & ea, quæ siebat per redactionem liberæ mulieris in servitutes ex Senatusconsulto Claudiano, *infra. tit. de succ. subl. quæ sieb. per bon. vend. v. ex Senatusconsult.* Claud. Item in manum conventione seu coenprio, quæ itidem species erat successionis per universitatem. Nam olim cum mulier viro in manum convenisset, omnia, quæ mulieris erant, viri fiebant dotis nomine, teste M. Tullio in Top. cap. 4. in quem locum de ritu coenprio vid Boet.

5 Soli manserunt hi quatuor, quorum idecirco etiam mentionem tantum facit Justinianus, suscepitio hæreditatis, bonorum possessionis agnatio, adrogatio, libertatum conservandarum causa bonorum addictio. Annumeratur tamen his & successio fisci, bona damnatorum vel eorum qui sine hærede moriuntur, occupantis, arg. l. 15. *de interd. et rel. l. 1. & passim. de jur. fisc.* item ingressus monasterii. Nam Justin. nov. 5. cap. 5. unde auth. Ingressi C. de sacros. Eccles. constituit, ut universa bona religionem ingressi acquirantur monasterio, extra quam si liberos habeat, inter

quos substantiam suam dividere non prohibetur; una saltem parte sibi retenta, in quam monasterium succedat. Cæterum neque fisci, neque monasterii successio simpliciter universalis est, qualis est hæredis, bonorum possessoris &c. ut onera quoque agnoscerre cogantur: licet enim teneantur respondere creditoribus, damnum tamen nullum sentiunt, si bona non sufficient. Ex quatuor autem modis per universitatem succedendi hic propositis, unus est, per quem succeditur viventi, scilicet adrogatio: per cæteros succeditur defuncto.

6 *Vel ex testamento, vel ab intestato*). Acquisitio hæreditatis duabus hisce rebus constat, delatione & delatae susceptione. Ex delatione est jus & titulus acquirendi, in susceptione modus. Et ideo non ante acquiri hæreditas potest, quam cum delata est, l. 21. §. 2. *de adq. hæred.* Quoniam autem ad hoc ut testamento deferatur hæreditas & acquiri possit, requiritur, ut testamentum justum sit, hoc est, secundum regulas & præcepta juris civilis ordinatum, ideo subicit necessarium esse, expositionem ejus rei ab ordinatione testatorum inchoare.

(1) *Princ. tit. 13. P. 3.*

TITULUS DECIMUS.

DE TESTAMENTIS ORDINANDIS.

*D. Lib. 28. Tit. 1. Cod. Lib. 6. Tit. 23. novell. 66.
& 119. cap. 9. (1).*

In calce præcedentis tituli
dictum est, cum quæritur de
acquirenda hæreditate, quæ di-
catur testamento delata, in pri-
mis inspicendum esse, an te-
stamentum valeat, & rite ordi-
natum sit; eamque ob causam
etiam initium hujus tractationis a
doctrina de testamentis ordinan-
dis, sive de ratione & modo re-
ssandi Imperatorem capere. Cæ-
terum cum hæc doctrina ad o-
mnium testamenta non pertineat,
sed ad paganorum duntaxat, &
ex his ad ea, quæ fide privata
ordinantur, quorum scriptorum
alia forma sit, alia non scripto-
rum; ut omnis confusio vitetur,
prius genera testamentorum ob-
iter secernemus, explicaturi dein-
de, quomodo singula fiant iis in
locis, ubi hoc tangit Imperator.

2. Testamentum in genere nihil aliud est, quam: *Ultima voluntas, qua quis haeredem sibi sive bonorum successorem deligit.* Et geminæ ejus sunt species: unum commune omnium civium Romanorum, quod *paganicum* appell-

(1) Tit. I. P. 6. & tit. 18. lib.
10. N. Recop.

(2) L. I. tit. I. P. 6. vers. E.

latur; alterum proprium militum,
quod ideo militare. Utrumque
rursus vel scriptum est, vel non
scriptum seu nuncupativum, §. ult.
infr. eod. & §. 1. tit. seq. (2). Et
commune sive paganum ite-
rum vel publica fide ordinatur,
l. 19. C. hoc tit. vel fide privata.
Cum autem sola paganorum testa-
menta, quæ quidem fide privatu-
miant, adstricta sint legibus, quæ
ad solemniam ordinatiois per-
tinent, militaria his omnibus so-
luta, sciendum est, nihil eorum,
quæ de iis in confiendo testamen-
to observandis *hoc loco*, & pas-
sim aliis ejusdem argumenti sim-
pliciter traduntur; ad militaria te-
stamenta pertinere; adeoque in
toto jure cum simpliciter testamen-
tum nominatur, commune sive
paganum intelligi. Paganorum
testamenta ut recte siant, & jure
civili rata sint, in hisce tribus po-
situm est: in persona testantis:
in forma testandi & modo: in re-
bus, quas testamentum necessario
complecti debet. Quod Gajus l. 4.
hoc tit. sic expressit: *Siqueramus,*

son, l. 1. cum seq. tit. 18. lib. 10.
Nov. Recop.

COMMENTARIUS.

inquit, an valeat testamentum, in primis animadvertere debemus, anis, qui fecerit testamentum, habuerit testamenti factionem; deinde si habuerit, requiremus, an secundum regulas juris civilis status sit. Regulae vero istae pertinent vel ad modum testandi, vel ad res, quas testamentum, ut valeat, complecti necesse est. Atque haec omnia etiam a Justiniano ordine tractantur: verum orditur ille a testandi modo. De personis testantium agit secundo loco, infra tit. 12. de rebus, quarum inserio ad vim testamenti necessaria, tit. 13. & 14. Recenset hic primum historiaz causa antiquas atque obsoletas testandi formas; deinde explicat, quo ritu postea testamenta fieri coeperint, primum per scripturam, deinde sine scriptura, voluntate palam nuncupata. Cæterum haec omnia pertinent ad ea testamenta, quæ fiunt fide privata. Publica autem fide si quis testari velit (quod hic a Justiniano omissum) poterit id facere vel coram Principe per supplicationem, vel apud acta Judicis aut Municipum; & tunc neque alia solemnitas desideratur, l. 19. C. hoc tit. v ibi Gloss. & DD. (1),

T E X T U S.

Etymologia.

Testamentum ex eo appellatur, quod testatio mentis sit (2).

(1) L. §. tit. I. P. 6.
Tom. I.

(2) D. l. 1. tit. 1. P. 6.
Bbb